

DE LA

Real Academia de Buenas Letras

— DE BARCELONA —

— 53 —

OCTUBRE A DICIEMBRE DE 1913

— 54 —

LO RETAULE BARCELONÍ DE LA SANTA CREU**OBRA D'EN P. TERRERS Y D'EN F. VERGÓS**

A la Santa Creu, quina commemoració ha celebrat Barcelona, ab lo congrés y exposició del octubre de 1913, hi tenia dedicat nostra ciutat un altar dintre la capella del Hospital general format en 1401, per la unió de tots los hospitals barcelonins.

Acabades les obres principals del nou Hospital en lo segon terç del segle XV y al'entrar a les suplementaries, fou necessari dotar a la capella d'un retaule digne del nou edifici y en consonancia ab les gracies espirituals que s'obtingueren per los visitants de dita esglesia. No podia esser molt gran lo retaule que havien de fer, tenint en compte lo present contracte.

En 1443, los Administradors del Hospital concertaren ab los pintors Pere Terrers y Francí Vergós, ciutadans de Barcelona, la confecció del retaule del altar major, quin centre devia ocupar Santa Elena y a la part de sobre, l'emperador Constantí ab la creu a la mà. A la part dreta, la invenció de la santa Creu, y a l'esquerra, la sua exaltació. De manera que lo retaule no era de gran treball. Per ço, signat lo contracte en 29 de novembre de 1443 y tenint tres anys de temps per ferlo, l'acabaren ab la meytat del termini estipulat. Puix consta en lo valió arxiu del Hospital de Santa Creu, de hont treyem aquestes noves, que fou acabat ja en juny de 1445. Costà aqueixa pintura 800 florins d'or d'Aragó.

Lo text d'aquest interessant document és com segueix (1):

«En nom de deu amen.

»Capitols tractats concordats e fets entre lo noble e honorables don Jaume de cardona Paul de gualbes canonges de la Seu de la ciutat de

(1) L'original d'aquest contracte, lo trovarem posat solt, dintre d'un dels Manuals notariais del Arxiu del Hospital de la Santa Creu de Barcelona.

barchinona Ramon ça vall ara conseller e Miquel de muntjubie ciutadans de la dita ciutat, administradors generals del spital de santa creu daquela mateixa ciutat, de vna part, E entre en P. terrers, ffranci vergós, pintors, ciutadans de la dita ciutat, de la part altre, per ràó del retaula del altar major de la capella del dit spital, que los dits pintors deuen pintar, sots inuocació de la sancta creu.

»E primerament es concordat entre les dites parts e axi ho prometen los dits pintors, als dits noble e honorables admistradors, que ells, dits pintors, pintaran lo dit retaula tot de la istoria de la sancta creu, De les millors e pus euidents e apparents colors que poran, en lo mig de lo qual retaula pintaran la ymage de santa Elena, e sobre la dita ymage pintaran lempador Constantí fill de la dita santa Elena, ab la creu en la mà. E en la vna part del dit retaula serà pintada la inuenció que la dita santa Elena feu de la santa vera creu, en que lo preciós mestre e redemptor nostre Ihesu xrist fô crucificat per los maluats juheus. E en laltre part del dit retaula serà pintada la exultació que fô feta de la dita santa creu.

»E conuenen e prometen los dits pintors, als dits noble e honorables administradors, que lo dit retaula pintaran e hauran pintat perfectament, dins Tres anys qui començen correr lo dia que los presents capitols se firmaran entre elles dites parts. Donants e pagants los dits administradors als dits pintors, Vuyt cents florins dor Daragó de bon pes, ço es, encontinent com los dits pintors hauran començade la obre, Cent Siquanta florins del dit aur, e quant lo dit reetaula sera dispost per adeurar, Doents florins, e quant serà mes acabadament e posat en la dita capella los restants Quatreçents Siquanta florins. Entes empero e declarat entre les dites parts en los dits noms que en la primera paga dels CL florins que los dits administradors donaran e pagaran als dits pintors prorata dels dits DCCC florins aquells pintors haien e sien tenguts de donar als dits administradors bones e conuenients fermances de tornar aquells CL florins en cas que no hi donassen los dits pintors bon compliment segons es dit. E semblantment façen aquells pintors dels dits Doents florins quils deuen esser donats per los dits administradors quant lo dit reetaula sera dispost de daurar. E tot aço damunt dit prometen los dits pintors fer e complir be e endreçadament a tot profit del dit spital. E si lo dit spital per culpa lur ne haue a supportar o sóstenir dans e messions ells dits pintors ho prometen restituir al dit spital sens dan e messió del dit spital. E per aço attendre e complir, ne obliguen a aquell spital tots lurs bens e de cascun dells per lo tot, ab totes renunciacions necessaries e acostumades posar en semblants, e ho juren per deu e per los sants IIII euangelis de deu.

»Item, los dits noble e honorables administradors conuenen e en bona fe prometen als dits pintors, que ells dits administradors donaran e pagaran als dits pintors, los dits DCCC florins per los termens e

pagues damunt expressats e expressades. E per aço attendre e complir lurs, ne obliguen tots los bens del dit spital presents e esdeuenidors.

»Item, es auengut e concordat entre les dites parts en los noms damunt dits, que, si cas se seguia que los dits pintors per mort o altre just impediment, no podien dar compliment a acabar lo dit reetaula dins lo dit temps e en la manera damunt dita, que llavors fos extimat per dos pintors ço que fet haurien en lo dit reetaula, e que allò fos tengut de pagar lo dit spital als dits P. terrers e ffranci vergos, segons conexença daquells dos pintors qui alets hi serien per les dites parts, los dits emperó pintors prenants en compte tot ço que per los dits pintors seria stat rebut prorrata dels dits DCCC florins. E llavors lo dit spital o los dits honorables administradors haguessen facultat de fer acabar aquis volrien lo dit reetaula.

»E volen e consenten les dites parts en los dits noms que dels presents capitols puxen esser fetes carta e cartes aytantes e aytals com les dites parts ne volran en demanaran, ab obligacions de bens, renunciacions, juraments, e altres clausoles necessaries e acostumades, a conaxença del notari en poder del qual los presents capitols se firmaran, la vera substancia del fet no mudada.

»Die veneris XXIX die mensis Nouembris anno a natiuitate domini M^o CCCC^o XLIII° ».

Circumstancia interessant d'aquest contrate, és, que revela a dos nous pintors barcelonins, a En Pere Terrers fins ara desconegut en la historia de la pintura catalana y a En Francí Vergós, de qui ja's tenia algún conexement, migrat per cert.

En Pere Terrers té un homònim dintre l'element artístich d'aquelles generacions. Nos referim a un altre Pere Terré a qui trova En Sanpere y Miquel per los anys de 1510 y 1522 (1), lo qual casà en 1500 (25 Octubre) ab Eularia Sala (2).

Los pintors Vergós són prou coneguts porque ara degam repetirne que fou una estimable familia d'artistes catalans que enaltí nostre art pictòrich catorzecentista.

Prò dintre d'aquesta familia, hi ocupa un lloch secundari l'altre autor del retaule barceloní de la Santa Creu, En Francí Vergós. Per lo que d'En Francí n'ha trobat En Sanpere y Miquel, hi hauria motiu per suposarlo, usant de sa frase simbòlica y humorística, *pintor banderer*, puix no'l veu més que pintant escuts y senyeres per lo solempnial sepeli de Mossèn Borra (any 1446), o figurant en albarans y actuant de prohóm del gremi dels freners. Tot lo qual era per sí sol poch o gens a propòsit per assignarli un lloch entre los veritables artistes catalans.

(1) S. Sanpere y Miquel. *Los cuatrocentistas catalanes*, v. I, p. 11, y v. II, p. 220.

(2) J. Mas y Domènech. *Notes sobre antics pintors a Catalunya*, publicat en *Boletín de la R. Academia de Buenas Letras de Barcelona*, v. VI, p. 250.

Suposa que morí per los volts del any 1462, o siga als dos anys de la mort d'En Jaume Vergós *lo vell*. Y judica que aquest Jaume y En Franci, serien germans.

Al present havèm avençat un pas més en lo conexement del artista, çò és, que també pintava retaules, puix se li confià lo d'un lloch tant principal com era lo nou y grandíós Hospital de la Santa Creu.

Es de dolre que lo retaule s'hagi perdut, ja que conexent los noms dels seus pintors podriem aquilatarne, devant del treball per ells realisat, llur mèrit artístich. Al Hospital de la Santa Creu no's te lo menor rastre de l'obra del 1443, puix que, al altar major de sa capella, hi han unes pintures del segle XVIII, de regular mèrit artístich. De totes maneres, lo conexement d'En Pere Terrers y d'En Franci Vergós ja queda més precisat dintre lo mon artístich barceloní. La descripció que's fa de l'obra pictòrica, és suficient, per si may aparexia lo perdut retaule, pogués identificarse plenament.

FRANCESC CARREERAS Y CANDI

LAS ORDINACIONES DE LA CORTE ARAGONESA

en los siglos XIII y XIV

Hace pocos meses que, por encargo de esta Academia, dí á conocer el tomo 42 de la colección que publica el editor de Berlín Dr. Walther Rothschild, titulada *Abhandlungen zur Mittleren und Neueren Geschichte*, bajo la dirección de los profesores G. de Below, Enrique Finke y Federico Meinecke. Un nuevo tomo de la mencionada colección, el número 54, interesa también á nuestra historia, y debo igualmente dar noticia del mismo por acuerdo académico. Su autor, el doctor Karl Schwarz, lo ha titulado así: *Aragonische Hofordnungen im 13 und 14 Jahrhundert; studien zur Geschichte der Hofämter und Zentralbehörden des Königreichs Aragon*. Lo ha dividido en tres partes, destinando la primera á las ordinaciones de la casa real catalano-aragonesa dictadas por Pedro el Grande, Alfonso el Liberal y Jaime II, desde el año 1276 al 1327. La segunda parte, la más importante y extensa, está dedicada al examen y descripción de las grandes ordinaciones hechas en 1344 por Pedro el Ceremonioso para «lo regiment de tots los officials de la sua cort» y que publicó D. Próspero de Bofarull en el tomo V de la *Colección de documentos inéditos del Archivo general de la Corona de Aragón*. La tercera parte, la más corta y compendiada, trata de las leyes palatinas del rey Jaime II de Mallorca promulgadas en Palma en 1330, que constituyen un interesante código del ceremonial.